

COVID-19 GÖLGESİNDE İstihdam ve işsizlik

Dr. Ahmet YARIZ
ADMİB YÖNETİM KURULU DANIŞMANI
www.ahmetyariz.com

Dünyayı etkisi altına alan, ekonomik ve sosyal hayatta olumsuz etkilere neden olan covid-19 küresel salgınının ülkemiz istihdam ve işsizlik göstergeleri üzerindeki etkileri yazımızın konusudur.

Nüfus: 20019 yılı verilerine göre ülkemiz nüfusu 83,2 Milyon ve Çalışma Çağındaki (15 Yaş ve Üstü) Nüfus 61,9 Milyon kişidir. Çalışma çağındaki nüfus yıl sonuna göre 600 Bin artarak Haziran 2020'de 62,5 Milyon kişiye ulaşmıştır.

İşgücü: İşgücü Kasım 2019'da 32,5 Milyon kişi ile zirveye gördükten sonra Aralık 2019'dan itibaren düşüşe geçmiş, ekonomik göstergelerin dip seviyeleri gördüğü Nisan ayında 29,7 Milyon ile en düşük seviyesine gerilemiştir. Mayıs ayında yeniden artışa geçen İşgücü Haziranda Nisan'a göre 600 Bin kişi artışla 30,4 Milyon kişiye ulaşmasına rağmen 2019 yılı Haziranı gerisindedir. Nüfustaki düzenli artışın rağmen işgücünün azalması ekonomik büyüme ve kişilerin iş bulma arzuları ile yakından ilgilidir. Ekonomide yaşanan daralmalar, bireylerin iş bulma beklentilerini zayıflatmakta ve iş aramaktan vazgeçmeleri nedeniyle işgücü seviyesi gerileyebilmektedir. Öte yandan 2005-2019 döneminde nüfus artış hızı % 28 ile % 49 oranındaki işgücü artış hızının altındadır. Dikkat çekici bu durumun devamı halinde gelecekte işgücü arzında düşüşlerin sürekli hale gelmesi mukadderdir.

İstihdam: Haziran 2020 itibarıyla Tarımda 4,8 Milyon ve Tarım Dışında 21,3 Milyon olmak üzere toplam 26 Milyon kişi istihdam edilmektedir. 2005 yılında bu seviyenin 19,6 Milyon kişi olduğu dikkate alındığında 2019 yılı sonuna göre % 43 oranında artış ile 8,4 Milyon kişilik istihdam artışı bir başka ifadeyle 8,4 Milyon kişiye yeni iş imkanı sağlanmıştır. Son bir yılda ise istihdam seviyesi 2 Milyon azalışla 26 Milyon kişiye gerilemiştir. Nisan ayında 25,6 Milyon kişi ile dip seviyesini gören istihdam, Mayıs ve Haziran ayında 500 Bin kişi artmış, bir başka ifadeyle son iki ayda 500 Bin kişiye yeni iş imkanı sağlanmıştır. Mayıs ayından başlayan ekonomik canlanma ile diğer göstergeler dikkate alındığında istihdamdaki artışın devam etmesi beklenmektedir.

Düşüncemize göre Haziran 2020'deki 26 Milyon kişilik istihdam düzeyi daha yukarıda olmalıdır. Zira ülkemiz 1960'lılardan 2000'li yıllara kadar (önce Avrupa, ardından petrol ihracatçısı Arap ülkeleri ve sonrasında Rusya olmak üzere) önemli bir iş

gücü ihracatçısı iken bu kapasitemiz azalarak son yıllarda ihmal edilebilir bir düzeye gerilemiştir. Öte yandan Suriye'de yaşanan iç savaşın ardından başlayan göç dalgası ile gelen sığınmacılar başta olmak üzere komşu ülkeler ve Türk Cumhuriyetlerden gelenler ülkemizde yaşayanlar istihdam yapısında değişimlere neden olmuştur. Yetkililerin ifadesine ülkemizde hayatını idame ettiren ve sayıları 5 Milyonu aşan bu kitle içinde ağırlıklı bölümü oluşturan Suriyeli sığınmacılar ile Türk Cumhuriyetlerden gelenlerin bir bölümünün ekonomik hayatın içinde ve ağırlıklı olarak istihdam piyasasında yer aldığı bilinmektedir. 2019 Yıl sonu verilerine göre ülkemiz nüfusu 83,2 Milyon, İşgücü 32 Milyon ve İstihdam seviyesi 28 Milyon kişidir. Hesaplamaya göre toplam nüfusun % 38'i işgücünden oluşmakta ve % 34'ü istihdam edilmektedir. Bu oranları ülkemizde yaşayan ve yukarıda ifade edildiği gibi sayıları 5 Milyonu kitleye uyarladığımızda 2 Milyon kişilik işgücü ve 1,7 Milyon kişilik istihdam hesaplanmaktadır. Uyarılama ile elde edilen bu istihdam düzeyi hakkında ulaşılan resmi bir veri olmasa da hesaplanan seviyenin 1,5 Milyon kişinin altında olmayacağı değerlendirilmektedir. Bu hesaplama veri alındığı takdirde 2019 yıl sonu için hesaplanan 28 Milyon istihdam seviyesi 1,5 Milyon ilave ile 29,5 Milyon kişi olarak revize edilmelidir. Esasında hesaplanan bu ilave istihdam oranları da değişecektir. Sayıları 5 milyonu aşan bu kitlenin ülkemiz ekonomisi ve sosyal yapısında bazı sorunlara neden olmakla birlikte önemli bir güç olduğu unutulmamalıdır. Zira 1,5 Milyon kişilik istihdamın ürettiği değer ile kendi ülkelerinden getirebildikleri varlıklar, 5 Milyonu aşan nüfusun hayatını idame ettirebilmesi için yine ülkemizde harcanmakta ve ekonomik hayata önemli katkılar sağlamaktadır. Öte yandan 1,5 milyon civarında hesaplanan bu kitlenin istihdam edildiği iş alanlarının ücret düzeyi, iş zorluğu vb. nedenlerle vatandaşlarımızın talip olmadığı iş alanları olduğu da dikkate alınmalıdır.

İstihdam, Tarım ve Tarım Dışı olmak üzere iki ana başlıkta, Tarım Dışı ise Sanayi, İnşaat ve Hizmet olmak üzere üç alt başlıkta izlenmektedir.

Haziran 2020 verilerine göre Tarımda 4,8 Milyon kişi istihdam edilmektedir. 2005 yılında 4,6 Milyon kişinin istihdam edildiği dikkate alındığında 2019 sonuna kadar 308 Bin kişi artarken son bir yılda 250 bin kişi azalmıştır. Sanayide istihdam seviyesi 5,3 Milyon kişi olup 2019 sonuna kadar % 30 oranında ve 1,3 Milyon artmış, son bir yılda ise 319 Bin kişi azalmıştır. İnşaat istihdam seviyesi 1,5 Milyon kişi olup 2019 sonuna kadar % 39 oranında ve

Tablo 1 Temel İşgücü Göstergeleri

Gösterge	2005	2019	Haz.19	Tem.19	Ağu.19	Eyl.19	Eki.19	Kas.19	Ara.19	Oca.20	Şub.20	Mar.20	Nis.20	May.20	Haz.20
Nüfus (15 ve daha yukarı)	48.356	61.921	61.426	61.507	61.591	61.675	61.756	61.840	61.921	62.015	62.119	62.216	62.320	62.421	62.525
İşgücü	21.777	32.350	32.502	32.564	32.581	32.505	32.524	32.537	32.350	32.106	31.569	30.562	29.691	29.799	30.366
İstihdam	19.660	28.121	28.008	27.994	28.044	28.050	28.160	28.265	28.121	28.014	27.527	26.534	25.580	25.605	26.036
Tarım	4.615	4.923	5.046	5.099	5.090	5.078	4.983	5.021	4.923	4.890	4.677	4.663	4.635	4.733	4.769
Tarım Dışı Toplam	15.045	23.197	22.962	22.895	22.955	22.972	23.177	23.244	23.197	23.124	22.849	21.872	20.945	20.872	21.267
Sanayi	4.384	5.699	5.616	5.600	5.551	5.546	5.666	5.758	5.699	5.649	5.593	5.508	5.344	5.272	5.297
İnşaat	1.126	1.567	1.557	1.527	1.508	1.507	1.554	1.544	1.567	1.567	1.538	1.340	1.220	1.330	1.471
Hizmet	9.535	15.931	15.789	15.768	15.896	15.919	15.957	15.942	15.931	15.908	15.718	15.024	14.382	14.270	14.500
İşsiz	2.118	4.230	4.494	4.569	4.537	4.455	4.364	4.271	4.230	4.092	4.042	4.027	4.111	4.194	4.330
İşgücüne Katılma Oranı	% 44,6	52,2	52,9	52,9	52,9	52,7	52,7	52,6	52,2	51,8	50,8	49,1	47,6	47,7	48,6
İstihdam Oranı	% 40,3	45,4	45,6	45,5	45,5	45,5	45,6	45,7	45,4	45,2	44,3	42,6	41,0	41,0	41,6
İşsizlik Oranı	% 9,7	13,1	13,8	14,0	13,9	13,7	13,4	13,1	13,1	12,7	12,8	13,2	13,8	14,1	14,3
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	% 12,1	15,2	16,1	16,4	16,3	16,0	15,7	15,3	15,2	14,8	14,8	15,3	16,2	16,5	16,7
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı	% 17,8	24,1	25,6	26,9	26,9	25,8	25,0	24,0	24,1	23,2	23,7	25,1	26,5	26,9	26,9

Kaynak: TÜİK Tablodaki verilerin tümü (Nüfus hariç) Mevsim Etkilerinden Arındırılmış verilerdir.

441 Bin Kişi artarken son bir yılda 86 Bin kişi azalmıştır. Hizmet sektöründeki istihdamın % 56'sına sahiptir. Hizmet sektöründe istihdam 2019 sonuna kadar % 67 oranında ve 6,4 Milyon kişi artarken son bir yıllık dönemde ise 1,3 Milyon kişi azalmıştır.

İşgücü artış hızının istihdam seviyesindeki artış hızından daha fazla olması nedeniyle, istihdam artmasına rağmen işsizlik artmaktadır. İstihdamdaki en yüksek düzeye 28,9 Milyon kişi ile Şubat 2018'de ulaşılmış ancak bu tarihten sonra düşüşe geçerek Haziran 2020'de 25,6 Milyon kişiye gerilemiştir. Öte yandan teknoloji başta olmak üzere ekonomik ve sosyal hayattaki gelişmeler istihdamın bileşiminde önemli değişimlere neden olmuştur. 2005 yılında 19,7 Milyon kişilik istihdamın; % 23 ile 4,6 Milyonu Tarım Sektöründe, % 22 ile 4,4 Milyonu Sanayi Sektöründe, % 6 ile 1,1 Milyonu İnşaat Sektöründe ve % 48 ile 9,5 Milyonu Hizmet Sektöründe yer almakta-

dır. Aralık 2019'da 28,2 Milyon kişilik istihdamın dağılımı ise; % 18 ile 4,9 Milyonu Tarım Sektöründe, % 20 ile 5,7 Milyonu Sanayi Sektöründe, % 6 ile 1,6 Milyonu İnşaat Sektöründe ve % 57 ile 15,9 Milyonu Hizmet Sektörü şeklindedir. Dünya ekonomilerinde olduğu gibi Hizmet sektörünün istihdam içindeki payı artmaktadır.

İşsiz: Haziran sonu itibarıyla işsiz sayısı 4,3 Milyon kişidir. 2005 yıl sonunda işsiz sayısı 2,1 Milyon kişi iken 2019 yılı sonuna göre % 100 artış ile 4,2 Milyon kişiye ulaşmıştır. Son bir yılda işsiz sayısı ise 164 Bin kişi azalmıştır. Son bir yıl içinde İstihdam seviyesindeki azalış ile birlikte işsiz sayısının da azalmış olması çelişkili bir durum gibi görünmektedir. İşsiz sayısı Mart 2020'ye kadar gerileme eğiliminde olup 4 Milyon kişiye kadar düşmüştür. Ancak bu aydan itibaren artışa geçerek Haziran 2020'de 4,3 Milyon kişiye ulaşmış olmasına rağmen geçen yılın altındadır. İstihdam bölümünde ifade edildiği şekilde 1,5 Milyon kişilik ilave istihdam veri olarak alındığı (ve bu kişilerin yerine ülkemiz vatandaşlarımızın istihdam edilebilecekleri varsayımı kabul gördüğü) takdirde işsiz sayısı 1,5 Milyon kişi azalarak 2,8 Milyon kişiye gerileyecektir.

İşgücüne Katılım Oranı: İşgücüne katılım oranı Haziran 2020 itibarıyla % 48,6'dır. Daha önce ifade edildiği gibi ekonomik gelişmeler ve iş bulma arzusunda beklenenler işgücüne katılımı aşağı veya yukarı yönlü etkileyebilmektedir. İşgücüne katılım oranı ve istihdam oranı ekonominin daralma dönemlerindeki kısa süreler hariç olmak üzere düzenli bir şekilde artış eğilimindedir. Haziran 2019-Haziran 2020 döneminde işgücüne katılım oranı Ocak ayına kadar % 52 seviyelerinde iken Şubat ayından itibaren düşmeye başlamış ve Nisan ayında % 47,6'ya kadar gerilemiştir. Mayıs ayında başlayan toparlanma Haziran ayında da devam etmiş ve % 48,6'ya yükselmiştir. Bu oranda yakın zamanda görülen kısmi gerilemenin covid-19 etkisindeki global ve yerel ekonomik konjktürle ilgili olduğu değerlendirilmektedir.

İşsizlik: İşsizlik oranı hesaplamaları; 1) Genel İşsizlik, 2) Tarım Dışı İşsizlik ve 3) Genç Nüfusta İşsizlik olmak üzere üç ana başlıkta izlenmektedir. Haziran 2020 itibarıyla Genel İşsizlik Oranı % 14,3, Tarım Dışı İşsizlik Oranı % 16,7 ve Genç Nüfusta İşsizlik Oranı % 26,9'dur. Kısa çalışma ödeneği ve işten çıkarma yasağı gibi önlemler işsizlik oranlarındaki ani artışları sınırlandırmıştır. Daha önce ifade edildiği gi-

bi ülkemizde yaşayan ve işgücü piyasasında ilave istihdama konu 1,5 Milyon kişilik kitle işsizlik oranlarından tenzil edildiğinde Haziran 2020 itibarıyla hesaplanan % 14,3 işsizlik oranı % 9,3 olarak revize edilmektedir.

İşsizlik oranlarının alt kategorilerinden Tarım Dışı İşsizlik ve Genç Nüfusta İşsizlik oranlarının Genel İşsizlik oranının üstünde kemikleştiği görülmektedir. Son bir yıl içinde İşsizlik Oranı % 13,8'den % 14,3'e, Tarım İşsizlik Oranı % 16,1'dan % 16,7'ye ve Genç Nüfusta İşsizlik Oranı ise % 25,6'dan % 26,9'ya yükselmiştir. İşsizlik oranlarında dikkat çekici olan genç nüfusta işsizlik oranıdır. Son on beş yılda ait veriler incelendiğinde genç nüfustaki işsizlik oranı genel işsizlik oranından neredeyse (Haziran 2020 Genel İşsizlik %14,3 ve Genç Nüfusta İşsizlik % 26,9) iki kat fazladır. Bu sorunun sadece ülkemize özgü olmadığı, ekonomik, teknolojik ve sosyal çok sayıda bileşenden beslenen yapısal bir sorun olduğu değerlendirilmektedir.

Teknolojik, sosyal ve ekonomik faktörlerdeki gelişmelerin global ve yerel işsizliği artırdığı günümüzde; ekonomi literatüründeki "tam istihdam=sıfır işsizlik" yerine "sürdürülebilir işsizlik" kavramı öne çıkmıştır. 2000'li yıllara doğru % 6 - % 8 aralığındaki işsizlik oranları sürdürülebilir seviyeler olarak kabul edilirken covid-19 öncesinde % 10 - % 12 aralığına kadar yükselmiştir. Covid-19 süreci tüm dünyada başta işsizlik olmak üzere tüm makro ekonomik göstergelerde olumsuz etkiler üretmiş ve işsizlik rakamları çok hızlı artışlar göstermiştir. Covid-19 sonrası sürdürülebilir işsizlik oranının salgın öncesi seviyelerin çok daha üzerinde olması kaçınılmaz görünmektedir.

Sonuç:

Kamuoyunda tweet kriz olarak bilinen şok dalganın olumsuz etkileri giderilme sürecinde iken 2020 Mart ayında ülkemizi de etkilemeye başlayan covid-19 salgını ekonomik göstergelerde yeni tahribatlar üretmiştir. Güncel makro ekonomik göstergelerdeki en az tahribatın işsizlik göstergelerinde yaşanmasının nedenleri istihdama yönelik kısa çalışma ödeneği desteği, işten çıkarmanın zorlaştırılması ve ekonomik faaliyetlerin kısa sürede toparlanmasıdır. Ekonomide olumlu atmosferin güçlenmeye devam etmesi halinde işsizlik göstergelerindeki iyileşme diğer makro ekonomik göstergelerden sonra devreye girecek ve daha uzun zamana yayılacaktır. Ekonomide gelişmeler dikkate alındığında işsizlik oranının yıl sonunda % 14 - % 16 aralığında tamamlanması beklenmektedir.

